

CONSIDERAȚII PRIVIND EVACUAREA TRUPELOR ROMÂNE PARTICIPANTE LA CAMPANIA DIN BULGARIA DIN VARA ANULUI 1913

Dr. Daniel Silviu NICULAE

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
DOI: 10.55535/GMR.2022.4.21*

Scopul acestui articol este de a evidenția, pe baza documentelor studiate în arhivele naționale, aspecte ale operațiunilor de evacuare din Bulgaria executate de trupele române participante la campania militară din vara anului 1913. Am considerat că acesta reprezintă un capitol marcant al istoriei militare naționale, dar mai puțin cercetat, după cum reiese din documentele studiate.

În fața unei Bulgarii instabile în vara anului 1913, Serbia și Grecia au luat decizia încheierii unei alianțe defensive, finalizate la 19 mai/1 iunie 1913, care avea în vedere stabilirea propriilor interese în Macedonia, contra statului bulgar. De altfel, tensiunilor dintre foștii aliați balcanici li se adăugau incidentele armate din preajma avanposturilor celor trei armate ce aveau misiunea de a păstra pozițiile cucerite. În acest context, poziția României a devenit una foarte importantă, în raport cu obligațiile asumate prin tratatele încheiate la nivel internațional, fapt pentru care România trebuia să ia o decizie cu privire la participarea la războiul declanșat.

Cuvinte-cheie: războaie balcanice, Imperiul Țarist, grupări de forțe, mobilizare, Bulgaria.

O PRIORITATE NAȚIONALĂ – PĂSTRAREA STATU-QUOULUI INTERNAȚIONAL STABILIT PRIN TRATATE

În istoriografia românească, cele două războaie balcanice au fost cercetate sub aspectul politic, al relațiilor internaționale, al rolului privind participarea României și operațiunile militare ale armatei române, mai puțin însă privind graficul evacuării trupelor române care au fost prezente pe teritoriul bulgar.

Momentul declanșării celui de-Al Doilea Război Balcanic a demonstrat, încă o dată, importanța oportunităților oferite de contextul internațional, în special pentru națiunile mici, asemenea României. Mai mult, a evidențiat că, pentru același tip de națiuni, un anumit statut, dobândit cu mari sacrificii, nu putea fi păstrat decât printr-o atitudine demnă, chiar dacă aceasta implica și recurgerea la forța armelor. Bulgaria devenise o amenințare pentru toți vecinii săi. Politica dusă de regele Ferdinand de Saxa Coburg reușise să pună în mișcare popoarele din Balcani, care se simțeau amenințate de pretențiile teritoriale ale bulgarilor. O eventuală schimbare a echilibrului de forțe din Balcani avea să pună în dificultate întreaga comunitate internațională. Dacă Bulgaria ajungea în apropierea Strâmtorilor, reușea să-și câștige o poziție geopolitică și strategică foarte importantă. Imperiul Țarist își urmărea propriile interese la gurile Dunării și la Marea Neagră. Germania nu accepta, din motive politice și economice, slăbirea autorității turce în zonă. Astfel, România, după o politică a păcii dusă pe căi diplomatice, a luat hotărârea, în acord cu comunitatea internațională din care făcea parte ca aliată și nu numai, de a pune capăt stării de conflict care amenința stabilitatea întregii Europe de Est. Tensiunilor dintre foștii aliați balcanici li se adăugau incidentele armate din preajma avanposturilor celor trei armate ce aveau misiunea de a păstra pozițiile cucerite.

În acest context, poziția României a devenit una foarte importantă. Clasa politică românească, astfel conștientă de aportul Austro-Ungariei la destrămarea înțelegerii dintre cele trei state balcanice și la susținerea cauzei bulgare, trebuia să ia o decizie cu privire la participarea la războiul declanșat. Cum era de așteptat, tensiunea dintre cele două mari puteri, care își disputau sferile de influență în Balcani, Imperiul Țarist și Austro-Ungaria, a condus la concentrarea trupelor în apropierea granițelor României. Astfel, la vest, est și sud de frontierele statului român se aflau concentrate trupe care puneau în pericol existența teritorială a acestuia.

ASPECTE PRIVIND EXECUTAREA PLANULUI DE CAMPANIE DIN BULGARIA DIN ANUL 1913. MOBILIZAREA, DESFĂȘURAREA GRUPĂRILOR DE FORȚE ȘI ACȚIUNILE MILITARE

Regele Carol I a semnat Înaltul Decret nr. 4751 din 20 iunie/3 iulie 1913, după ce misiunile diplomatice de la Atena și Belgrad au comunicat Bucureștiului că ambele țări se considerau în stare de război cu Bulgaria. Operația a început efectiv în noaptea de 22/23 iunie/2/3 iulie 1913, ora 24.00, și s-a desfășurat în bune condiții până la 27 iunie/10 iulie. Pentru conducerea operațiilor militare a fost mobilizat Marele Cartier General, la conducerea căruia a fost numit principele moștenitor Ferdinand, având ca element de bază Statul Major General, sub comanda generalului Alexandru Averescu. Această structură de conducere a funcționat din 23 iunie/6 iulie până pe 22 august/4 septembrie 1913 (Giurcă, Georgescu, 2012, p. 92).

Au fost aduse sub arme contingentele 1901-1911, iar cele 1895-1900, prin ordine individuale. Mobilizarea a durat opt zile, finalizând-se la 28 iunie, ceea ce a constituit o surpriză pentru Bulgaria, care aprecia că durata ei va fi de circa două săptămâni.

S-au mobilizat cinci corpuri de armată cu 15 divizii, dintre care cinci de rezervă, trei brigăzi de infanterie de rezervă, două divizii de cavalerie, o brigadă de călărași. Forța combativă era de 247 de batalioane, 180 de baterii și 93 de escadroane. Efectivele mobilizate s-au ridicat la 460.000 de militari, 10.600 de ofițeri, 150.000 de cai.

Activitățile de mobilizare și transporturile au început în noaptea de 22/23 iunie-5/6 iulie 1913, la ora 24. În ziua de 23 iunie/6 iulie 1913, trenurile de călători au fost suspendate, căile ferate ocupându-se de la această dată numai de transporturile militare. Trupele și tehnica de luptă au fost transportate cu ajutorul a peste 500 de trenuri militare, pe jos sau cu vase pe Dunăre. Bulgarii prevăzuseră că mobilizarea armatei române va dura 14 zile și, ca urmare, trupele române vor pătrunde pe teritoriul bulgar la 20 iulie/2 august 1913. Nicio armată nu reușise, până în anul 1913, să realizeze mobilizarea într-un timp atât de scurt și în ordine ca armata română. Astfel, România a deținut recordul din acest punct de vedere, dovedind străinătății că dispune de o bună pregătire materială și morală a mobilizării în caz de necesitate. Rapiditatea cu care s-au efectuat mobilizarea și concentrarea armatei române a determinat comandamentul militar bulgar să ia măsuri urgente pentru apărarea capitalei și retragerea trupelor care luptau cu trupele grecești și sârbe.

Decizia privitoare la intrarea României în război a fost luată în seara zilei de 26 iunie/9 iulie 1913. Ministrul Franței la București, după ce s-a consultat cu omologul său rus, Nicolai Nicolaevich Schebeko, a avut o întrevedere cu Titu Maiorescu, în cadrul căreia prim-ministrul român i-a declarat acestuia că România urmărea păstrarea echilibrului balcanic și european (Pohoată, 2010, p. 205).

În aceste condiții, s-a pus în aplicare, la 17/30 iunie 1913, la inițiativa generalului Alexandru Averescu, șeful Marelui Stat Major, „*Memoriul privitor la îndrumarea operațiunilor armatei române în cazul că ar interveni în conflictul sârbo-bulgar*” (Apostol, Giurcă, Chiriac, Baltă, 2000, p. 35). Cunoscut și sub numele de „*Ipoteza 1 bis*”, memoriul reprezenta Planul de operațiuni al Armatei Române în cel de-Al Doilea Război Balcanic (iunie-august 1913).

Prin urmare, Planul de operațiuni al Armatei Române în cel de-Al Doilea Război Balcanic prevedea desfășurarea operațiunilor „*pe două direcții: una principală, îndreptată spre centrul de gravitație strategic al forțelor Bulgariei, astfel cum sunt dispuse astăzi; alta secundară, îndreptată spre linia Rusciuc – Varna. Prima direcție este indicată numai din considerații curat militare, a doua din considerații mai cu seamă politice*” (ANIC, 1913, f. 2).

Pentru îndeplinirea scopului strategic, în **Planul de operațiuni** al armatei române, acțiunile de luptă se ghidau după ideea centrală a planului: ofensiva pe două direcții. Direcția principală viza centrul forțelor adverse și Capitala, contribuind la fixarea trupelor bulgare atât în sectorul oriental, cât și în cel occidental. De asemenea, manevra pe două direcții exterioare, concepută de Marele Stat Major, a asigurat posibilitatea conlucrării cu trupele sârbe, vecinul din flancul drept al grupării principale române. Repartiția forțelor a respectat principiul concentrării forțelor și mijloacelor, gruparea principală primind resursele necesare pentru a-și îndeplini misiunile (Otu, 2007, p. 159).

Odată mobilizarea decisă, Marele Stat Major, prin comandamentul său general, a trecut la alcătuirea a două grupări de forțe în funcție de obiectivele urmărite. Prin urmare, s-a constituit o armată principală de operații, compusă din Copurile de armată 1, 2, 3, și 4, precum și două divizii de cavalerie concentrată în Oltenia și Corpul 5 armată operativ în Dobrogea, format din Diviziile 9 și 10 și Divizia 3 rezervă, aflată sub comanda generalului de divizie Ioan Culcer, un reputat ofițer strateg și tactician. Efectivele Corpului 5 armată au fost îndreptate spre frontiera de sud, forțele Diviziei 9 au fost concentrate la Cernavodă, forțele Diviziei 10 la Medgidia și Divizia 3 rezervă la Murfatlar.

Corpul 5 Armată a primit ordinul de a acționa în teritoriul bulgar pentru ocuparea liniei de frontieră cerută de guvernul român în cadrul negocierilor româno-bulgare.

La 28 iunie/11 iulie 1913, primele trupe române au început traversarea Dunării, iar Silistra a fost primul oraș ocupat de escadroanele 1 și 2 din cadrul Regimentului 5 Roșiori mobilizate la Tecuci și concentrate la Ostrov. Ca urmare a recunoașterilor efectuate, s-a constatat că forturile Silistrei erau părăsite de soldați, iar în oraș erau semnalate doar trei companii bulgare de infanterie.

Silistra, punct strategic, a devenit baza din care au plecat trupe a căror misiune era ocuparea principalelor orașe situate pe linia viitoarei frontiere româno-bulgare. Rând pe rând, Turtucaia, Dobrici (Bazargic) și Balcic au fost ocupate și trecute sub controlul forțelor române, care au primit ordin să staționeze în așteptarea viitoarelor decizii politice.

La 30 iunie/13 iulie 1913, linia Turtucaia-Dobrici-Balcic era în totalitate controlată de trupele române. S-au executat recunoașteri pe linia Rusciuc-Șumla-Varna, care au dus, în cele din urmă, la ocuparea orașului Varna la 2/15 iulie 1913 de către un grup de 9 călăreți ai Regimentului 6 Călărași staționat la Dobrici. Ocupația a durat până la data de 3/16 iulie 1913. În aceeași zi, la Varna a ajuns și formația de recunoaștere a Regimentului 5 Roșiori staționat la Balcic. Ambele recunoașteri s-au retras către Dobrici și Balcic.

Prin proclamația generalului Ioan Culcer cu ocazia ocupării orașului Turtucaia la 1/14 iulie 1913, autoritățile locale și populația bulgară au fost înștiințate că, de la acea dată, au obligația de a se supune legilor românești și comandanților militari. Toți locuitorii orașului aveau obligația să predea armele, să contribuie la nevoile armatei prin rechiziții pentru care primeau indemnizații conforme cu tariful stabilit de autoritățile militare, cu respectarea Regulamentului privind aplicarea legii asupra rechizițiilor. Orice tip de corespondență era oprită, iar comerțul local și lucrările agricole erau monitorizate de armata română. Comandantul regiunii militare Turtucaia a fost numit generalul Ioan Istrati, comandantul Diviziei 9 Infanterie (Adevărul, 1931, p. 1).

Până la semnarea Păcii de la București, la 28 iulie/10 august 1913, Corpul 5 Armată a rămas în Dobrogea de Sud sau Dobrogea Nouă, cu excepția ocupării orașului Varna de către un detașament al Regimentului 6 Călărași, care executa o misiune de recunoaștere, fără intenția de a ocupa orașul. Cu toate acestea, după slabe riposte din partea trupelor bulgare staționate în împrejurimile portului, autoritățile bulgare au decis să predea orașul trupelor române, pe care, de altfel, l-au părăsit în perioada 3/4 iulie-15/16 iulie 1913, retrăgându-se pe pozițiile anterioare, respectiv pe linia viitoarei frontiere româno-bulgare.

EVACUAREA TRUPELOR ROMÂNE PARTICIPANTE LA CAMPANIA DIN BULGARIA DIN ANUL 1913. ASPECTE ADMINISTRATIVE, MILITARE ȘI MEDICALE

La 11/24 iulie 1913, Marele Cartier General al Armatei de Operațiuni primea din partea Ministerului de Război telegrama cu nr. 50, prin care i se aducea la cunoștință că guvernul bulgar a cedat cererilor românești, fapt pentru care Regele Carol I a solicitat regelui sârb Petru Karađorđević și regelui grec Constantin I încheierea unui armistițiu în interesul păcii, aceștia fiind, în principiu, de acord numai în condițiile în care guvernul bulgar accepta punctele de vedere ale celor două regate. Cu această ocazie, Regele Carol I i-a sfătuit pe cei doi suverani ca armatele aliate să nu înainteze prea repede spre Sofia, fiindcă o amenințare a capitalei ar provoca o catastrofă în Bulgaria și, atunci, puterile nu vor mai avea cu cine trata (AMNR, 1913, f. 152).

În același timp, comunicarea Ministerului de Război nr. 50 din 11/24 iulie 1913 preciza că „*Majestatea Sa Regală vă face cunoscut că ordinul dat capetelor de coloană și detașamentelor de recunoaștere e o măsură cerută de împrejurările politice, e o dispoziție pentru moment. De astfel, pozițiile ocupate ne asigură o situație strategică favorabilă. Rămâne însă înțeleș ca oprirea pe linia strâmtorilor nu implică și oprirea maselor dinapoi care, din contră, trebuie apropiate pentru a micșora prea marea depărtare ce există astăzi între diferitele elemente ale corpurilor de armată. Majestatea Sa Regele ordonă ca acest ordin să se comunice Corpurilor de Armată și Diviziilor de Cavalerie pentru ca comandanții lor să cunoască situația politică care dictează măsurile luate pentru momentul de față*” (Ib.).

În aceeași zi, Ministerul de Interne, prin telegrama nr. 4393/11/24 iulie 1913, a transmis ministrului de război, generalul de divizie Constantin Hârjeu, o adresă prin care îi aducea la cunoștință că Președintele Consiliului de Miniștri a hotărât numirea unui Comisar Civil pentru întregul teritoriu ocupat – Dobrogea de Sud, delegându-l pe Barbu Păltineanu, deputat, care a primit această însărcinare. În conformitate cu prevederile dreptului internațional în timpul ocupației până la anexarea acestor teritorii, autoritatea era exercitată de puterea militară. Chiar sub autoritatea militară mai rămăneau autorități civile, precum autoritățile locale, prin urmare, statul, în forma lui civilă, trebuia reprezentat. În această calitate, Barbu Păltineanu colabora permanent cu Comandantul armatei de ocupație, șeful autorității militare. Acesta avea o echipă de consilieri guvernamentali, formată din D. Apostolu, G. Bădescu și Sebastian Teodorescu, deputați, având ca ajutoare pe d-nii G. Nicolau, șef de birou special în Direcția Căilor Ferate, C. Angelescu, Barbu B. Păltineanu, ISTORIE MILITARĂ

delegat de Ministrul de Industrie, și Ion Constantinescu. Misiunea deputatului Barbu Păltineanu era studierea viitoarei organizări administrative și politice a teritoriului desemnat a face parte din România, în vederea propunerii proiectului spre legiferare de către Parlament. În vederea îndeplinirii misiunii, acestuia i s-a pus la dispoziție, la sosirea în Silistra, cinci automobile pentru transportul de la Silistra la Dobrici, iar pentru deplasarea în teritoriu două automobile (Ib., f. 2).

La 18/31 iulie, forțele române au primit înștiințarea despre încheierea unui armistițiu pe 5 zile, ca urmare a deschiderii lucrărilor Conferinței de Pace de la București, la 17/30 iulie 1913. Prima măsură de ordin militar luată la conferință a fost încetarea ostilităților și stabilirea unei linii de demarcație în dreptul avanposturilor. La 23 iulie/5 august, armistițiul a fost prelungit cu 3 zile. La 24 iulie/06 august 1913, Ministerul de Război transmitea Marelui Cartier General telegrama cu nr. 311 din Înalt ordin al M.S. Regelui, prin care îi aducea la cunoștință că, din ziua de 25 iulie/7 august 1913, în vederea unei apropiate desconcentrări a trupelor, pentru a ușura pe cât cu putință transporturile ulterioare, Divizia 5 rezervă trebuia să trimită treptat în concediu oameni care făceau parte din batalioanele din Dobrogea, începând cu contingentele cele mai vechi, alegându-se, după avizul medicului, cei mai slabi și cei cu greutăți familiale.

Tot în același mod se proceda și cu trupele din Dobrogea aflate în spatele Corpului 5 Armată, și anume: Parcul de artilerie, coloanele de muniții și coloanele de subzistență, micșorându-se, astfel, treptat efectul, fără însă a se dezorganiza serviciul. Transportul oamenilor la reședințele lor de mobilizare se făcea pe calea ferată, pe grupe între 100 și 250 de oameni pe zi, de fiecare tren obișnuit, fiind interzisă formarea trenurilor militare speciale în acest scop. Fiecare grup trebuia să fie, după importanța lui, sub comanda unui ofițer, plutonier sau subofițer, activi, cu misiunea de a menține disciplina și ordinea în timpul transportului. Unitățile care trimiteau oameni în concediu anunțau cu 24 de ore înainte stația de cale ferată cea mai apropiată, arătând numărul oamenilor care plecau și în ce direcție mergeau.

În acest scop, Căile Ferate puneau la dispoziție corpurilor de armată maximum trei vagoane de fiecare tren de persoane și câte cinci la cele de marfă. Exista o excepție în privința trenurilor accelerate, care mai puteau fi suplimentate cu câte două vagoane de tren. În același timp, corpurile de armată aveau obligația să trimită exact efective cât era capacitatea garniturilor atașate. Prin aceste trimiteri eşalonate în concediu, se urmărea ca efectivele rămase în așteptarea unor noi ordine să fie reduse la jumătate din cele mobilizate. Ordinul era completat cu mențiunea

„că, Pentru Cetatea București și regiunea întărită Focșani – Nămolosa – Galați, se va da ordine direct de Minister”. (Ib., f.n.).

Prin telegrama nr. 111 din 29 iulie/11 august 1913, Marele Cartier General dispunea, din ordinul șefului de stat-major al Armatei de Operațiuni, generalul Alexandru Averescu, comandamentelor trupelor staționate în vestul Bulgariei ca, în vederea punerii în mișcare a efectivelor, marșurile să fie executate după indicațiile cuprinse în tabela de mișcare care urmau să fie primite la timp. Itinerariile nu puteau fi schimbate, numărul de zile nu putea fi modificat, iar punctele de staționare, precum și lungimea etapelor nu erau obligatorii. Punctele de trecere în țară erau Turnu Măgurele și Zimnicea. Pe la Turnu Măgurele au trecut: Divizia 1 Cavalerie, Corpurile 1 și 3 armată, Divizia 1 Rezervă și Brigada 33 Rezervă, iar pe la Zimnicea, Divizia 2 Cavalerie, Corpurile 2 și 4 armată și Divizia 2 rezervă. Pentru buna desfășurare a marșurilor, depozitele mobile aveau provizii pentru 5 zile de hrană. Subzistența trupelor aflate pe partea dreaptă a Dunării era asigurată prin coloanele de subzistență aprovizionate de la depozitele mobile și de la depozitele din punctele de trecere. Pe dreapta Dunării, subzistența era asigurată de la depozitele provizorii instalate prin îngrijirea Intendenței Generale a armatei. Strămutarea depozitelor mobile era coordonată de către comandantul etapelor după indicațiile Intendentului General. Toți bolnavii de holeră și suspecții holerici erau lăsați în următoarele puncte: Orhanie, Vrața, Lucoviț și Cervenibreg. În ajunul plecării, medicii aveau obligația de a face o inspecție sanitară minuțioasă pentru trierea celor suspecți și evacuarea acestora. În timpul marșului până la punctul de trecere, medicii alcătuiau o listă exactă cu cei care prezentau simptome specifice holerei. Bolnavii și suspecții de holeră formau un detașament în coada fiecărei unități, iar la punctul de trecere erau predați serviciului sanitar de acolo, pentru a fi supuși măsurilor anume ordonate pentru această categorie. Pentru înlesnirea marșurilor, comandamentele puteau dispune expedierea a unei părți din materialul de care nu mai aveau nevoie pe timpul marșului.

În conformitate cu Înaltul Decret nr. 5141 din 30 iulie/12 august 1913, demobilizarea generală a armatei a început în ziua de 31 iulie/13 august 1913. Cu privire la trupele de ocupație din Dobrogea, Marele Stat Major General transmitea telegrama nr. 2380 din 30 iulie/12 august 1913, prin care Marelui Cartier General i se aducea la cunoștință că acest corp de forțe era format din Regimentul Tulcea nr. 33, cu 3 batalioane la Tulcea, Regimentul Constanța nr. 34, cu 3 batalioane la Constanța, Regimentul Vasile Lupu nr. 36, cu 2 batalioane la Cernavodă, Regimentul

Petru Rareș nr. 39, cu 2 batalioane la Silistra, Regimentul Neagoe Basarab nr. 35, cu 2 batalioane la Dobrici, și un batalion la Balcic, Batalionul 9 Vânători la Kurtbunar, Regimentul Căligăreni nr. 40 cu 2 batalioane la Turtucaia, Regimentul 5 Roșiori cu 2 escadrile la Dobrici și 2 escadrile la Kurtbunar (Ib.).

Restul unităților care compuneau Corpul 5 Armată, respectiv Regimentul 38 și 23 Infanterie, Regimentele 13, 18, 3 și 20 Artilerie și divizionul 5 obuziere, intrau în vechile lor garnizoane. Divizioanele, coloanele de muniții, Parcul de artilerie al corpului de armată, ambulanțele divizionare și de corp de armată, spitalul mobil, depozitul mobil și formațiile de etapă erau demobilizate complet. Divizionul coloane subzistență trebuia să oprească strictul necesar pentru aprovizionarea trupelor de ocupație. Regimentele de infanterie ale corpului de ocupație păstrau, pe lângă contingentele sub arme, și primul contingent de completare, în timp ce toate celelalte trupe și servicii rămâneau cu efectivele complete.

În completarea telegramei nr. 111 din 29 iulie/11 august 1913, Secția I, Biroul B din cadrul Marelui Cartier General, transmitea Ordinul de Operațiuni nr. 5 din 2/15 august 1913, care cuprindea tabelele generale de mișcare a trupelor din vestul Bulgariei și instrucțiuni privind deplasarea acestora. Erau prohibite modificarea itinerariilor stabilite, a zilelor de repaus, precum și numărul zilelor de marș. Punctele de staționare stabilite de-a lungul itinerariilor, precum și lungimea etapelor nu erau obligatorii, însă diviziile din spate nu puteau să staționeze în aceleași localități în care au staționat cele din fruntea coloanei. În fiecare corp de armată, diviziile urmau la o distanță de o zi de marș. Se luau toate măsurile necesare ca trecerea pe poduri să se facă în ordine, păstrându-se disciplina în timpul trecerii. Trupele nu erau aduse la poduri decât în momentul trecerii, înlăturându-se opririle îndelungate în vecinătatea podurilor. Trăsurile erau ținute continuu pe partea dreaptă a podului și nu se permitea circulația în lungul drumului într-o direcție mai mult decât un șir de trăsurile. Un ofițer de stat-major era destinat de comandamente pentru gestionarea intrării pe pod. El dispunea de un detașament de călăreți pentru a menține poliția drumului pe o distanță de cel puțin 4 km de la pod. Comandamentele alegeau, din fiecare divizie și servicii ale corpurilor de armată, câte una sau două companii, pentru a da ajutor în cazul eventualelor opriri în timpul deplasării pentru asigurarea unei mișcări continue.

Deplasarea serviciilor corpurilor de armată era supravegheată de către comandamentele de corp de armată în așa mod, încât trecerea începea imediat după scurgerea diviziilor în afară de acelea ale Corpurilor 2 și 4 armată, care treceau

la o zi după prima divizie. În privința deplasării depozitelor mobile, responsabil era serviciul etapelor, după indicațiile Intendantului general al armatei. Dispozițiile de staționare, marș, transport pe calea ferată și subzistență după trecerea Dunării erau menționate în tabelele de mișcare și de transport, speciale pentru fiecare divizie și servicii ale corpurilor de armată, distribuite comandamentelor la timp. În afară de prescripțiunile cuprinse în ordinul de operații nr. 111 din 29 iulie/11 august 1913, subzistența trupelor în timpul marșurilor până la Dunăre era asigurată în baza instrucțiunilor speciale date de Intendentul General al armatei.

Ca măsuri sanitare, recomandările comunicate anterior rămâneau valabile, precum și dispozițiile hotărâte deja de personalul medical al corpurilor de trupă și ambulanțelor divizionare și de corp de armată. Pentru corpurile care au fost contaminate, s-a hotărât anume o zi de repaus în ajunul trecerii peste Dunăre, pentru a se face o inspecție sanitară foarte riguroasă și a se alege oamenii suspecti care erau lăsați la punctele sanitare de observație din Nicopole (cazarma pionierilor) și Șiștov (cazarma infanteriei).

Înainte de plecare, oamenii suspecti și bolnavi erau trimiși la Orhanie-Vrața-Lukoviț și Cervenibreg. Din aceste puncte, erau evacuați pe calea ferată spre Nicopole, în ziua de 10/23 august 1913. Cei de la Orhanie și Lukoviț erau transportați din ziua de 7/20 august 1913, cu trăsurile, la Vrața și Cervenibreg (Ib.).

Trupele de etape au început retragerea cu o zi înainte de sosirea în localitate a capetelor de coloane. Au făcut excepție de la această regulă trupele de etape din punctele Vrața și Cervenibreg, care au rămas pe loc pentru paza bolnavilor. Au început deplasarea împreună cu aceștia la 10/23 august 1913. La Orhanie, Corpul I Armată a lăsat o companie pentru paza și escortarea bolnavilor spre Vrața, iar de acolo, compania s-a deplasat împreună cu aceștia la Nicopoli, unde a reintrat la corpul său. Materialul și personalul căilor ferate au urmat mișcarea Corpului 1 Armată, retrăgându-se, până la 10/23 august 1913, la Plevna, iar în ziua de 11/24 august 1913, au părăsit această localitate și s-au retras la Samovit (Ib.).

Corpurile de trupă care executau marșuri trebuiau să ia din depozitele T. Măgurele și Zimnicea var necesar dezinfectărilor, iar comandamentul etapelor dispunea aprovizionarea cu cantități suficiente atât a depozitelor principale, cât și a depozitelor auxiliare

Trupele au reintrat pe jos în garnizoanele lor. Au executat marșul în deplină libertate în ceea ce privește lungimea etapelor, respectând itinerariile de deplasare, cu interzicerea staționărilor în localități mai multe zile. Trupelor le era permisă

cantonarea pe traseul itinerariului stabilit, cu condiția organizării pazei, pentru a împiedica orice contact între trupe și locuitori. Bolnavii contaminați în timpul marșului erau evacuați, cu trăsurile de ambulanță, la cele mai apropiate spitale de plasă.

Toate instalațiile specifice pentru înlesnirea corespondenței și comunicațiilor erau lăsate fără a se deteriora, însă aparatele telegrafice care aparțineau armatei noastre, precum și materialul de poduri al pionierilor au fost luate. Podurile de la Ghihen-Mahala au fost strânse imediat după trecerea ultimelor elemente ale Diviziei 2 Rezervă.

La 4/17 august 1913, Corpul 2 Armată raporta măsurile luate în privința executării marșului pentru evacuarea forțelor staționate în vestul Bulgariei în conformitate cu ordinul general pentru evacuare Bulgariei și întoarcerea în țară.

Potrivit tabelelor de mișcare, marșul până la Vid s-a executat în două coloane, iar de la Vid până la Blagarene, tot corpul de armată a mers într-o singură coloană, apoi, până la Zimnicea, în două coloane. Cunoscut fiind că toate localitățile din Bulgaria erau contaminate de holeră, nu s-au executat opriri sau staționări. Regimentul 2 Vânători, Divizionul 2 Obuziere, Compania 3 Pionieri, Secția 3 Telegraf, Secția telegraf fără fir au mers cu Divizia 4 până la Zimnicea. Regimentul 10 Roșiori a mers în urma Diviziei 3 până la Zimnicea, traversând cel din urmă podul de peste Dunăre. Compania de Biclești a mers până la Zimnicea, având 1 pluton la Divizia 4, 1 pluton la Divizia 3, 1 pluton la coloana Serviciilor Corpului de Armată. Serviciile Diviziei 4 și 3, mai puțin ambulanțele divizionare și Serviciile de corp de armată, respectiv Parcul artileriei, Parcul de pionieri și Escadronul 2 Remontă, au format o singură coloană. Aceste servicii, împreună cu coloana de subzistență, au urmat până la Zimnicea marșul Diviziei 4, la o jumătate zi de marș. Mersul regulat al coloanei și trecerea în ordine și repede a podului de peste Dunăre au fost asigurate prin plutoane de bicliști și prin ofițeri de stat-major. Diviziile au asigurat trecerea podului cu 1 sau 2 companii de infanterie așezate pe o distanță de 4 km de la pod (Ib.).

Ca măsuri sanitare, marșul s-a executat de la orele 06.00, iar în zilele foarte căduroase, s-a executat o oprire de la ora 10.00 până la ora 17.00. După marș, în timpul repaosului de dimineață, era interzisă orice muncă inutilă. Trupele mergeau cu rândurile rărîte la câțiva pași sau prin flanc, câte doi pe fiecare parte a drumului unde era permis de configurația acestuia. Soldații erau îmbrăcați potrivit temperaturii din timpul zilei. Când era cald, le era permisă descheierea uniformei la gât și la piept.

Se recomandau alimente calde, de preferință ciorbă acra, caldă, ceai, apă fiartă și acidulată (oțet), fiind interzis cu totul consumarea de mâncăruri crude. Hrănirea trupelor se realiza conform instrucțiunilor Serviciului Intendenței. Bidoanele erau umplute înainte de plecare cu ceai, cafea sau apă fiartă acidulată. Medicii inspectau soldații la plecare, iar cei bolnavi erau evacuați, conform ordinelor primite. Pentru buna gestionare a marșului, între 5/18 august și 10/23 august, Cartierul Corpului 2 Armată a staționat la Plevna.

În seara zilei de 3/16 august 1913, au venit la Plevna, unde se afla Cartierul General al Armatei, un reprezentant al căilor ferate bulgare, însoțit de un delegat al Ministerului de Război. Împreună cu generalul Alexandru Averescu, șeful de stat-major al armatei, au discutat despre reglarea traficului comun pe căile ferate. În aceeași zi, generalul Alexandru Averescu a inspectat modul în care erau executate lucrările podului de la Sîstov. La data respectivă, podul putea asigura trecerea pe jos a soldaților, rampa și împietritul drumului de acces mai cereau încă cel puțin două zile, prin urmare se preconiza că, la 7/20 august 1913, Divizia 2 Cavalerie putea să treacă. În același timp, generalul Alexandru Averescu a stabilit termenii colaborării dintre autoritățile administrative locale și reprezentanții armatei (Ib.).

La 6/19 august 1913, generalul Alexandru Averescu îi telegrafia prim-ministrului Titu Maiorescu despre discuția avută cu ofițerul delegat din partea statului-major bulgar despre retragerea trupelor române în spatele liniei de demarcație, precum și despre situația zilnică, poziția și deplasarea coloanelor armatei. Ca urmare a finalizării activității specifice de evacuare a bolnavilor lăsați în observare la Orhanie, începută la 7/20 august 1913, orașul Vrața a fost părăsit la 10/23 august 1913.

Conform telegramei nr. 628 din 7/20 august 1913, transmisă de către generalul Alexandru Averescu ministrului de Război, deși regele Carol I a hotărât ca evacuarea Bulgariei să se realizeze până la 15/28 august 1913, măsurile sanitare impuse împotriva răspândirii holerei în rândurile armatei române puneau sub semnul întrebării respectarea acestei date. Pentru a evita această eventuală întârziere, acesta propunea ca să fie stabilit un loc aparte pe malul stâng al Dunării, unde urmau să fie instalate barăcile sanitare pentru preluarea bolnavilor, practic un culoar sanitar administrat de autoritățile locale (Ib.).

La 9/22 august 1913, în a 48-a zi a mobilizării, armata de operațiuni raporta continuarea marșurilor pentru reîntrirea armatei în țară. La data respectivă, au trecut în stânga Dunării, pe la Rahova-Bechet, prin transbordare, Divizia 1 Cavalerie completă, mai puțin 1 divizion din Regimentul 9 Roșiori, care a trecut în dimineața

zilei de 10/23 august 1913. Pe la Turnu-Măgurele au trecut Regimentul 24 Tecuci, Regimentul 10 Putna, Regimentul 11 Artilerie, Ambulanța Diviziei 6, Compania 4 Telegrafice, Escadronul Ștafete Divizia 6, Cartierul Diviziei 6, 1 batalion de etapă, Spitalul mobil al Corpului 3 Armată, Compania 3 din Batalionul 3 Pontonieri-râuri, Regimentul 3 Vânători al Diviziei 5, Secția 5 telegrafice de la Marele Cartier, Batalionul 5 Miliții de la Corpul 3 Armată, Secția 2 Telegrafice, Batalionul 3 Pionieri, Spitalul de cai, Escadronul de Ștafete al Regimentului 7 Călărași, Etapa 6 Plevna, Compania 4 telegrafia a Marelui Cartier General și o secție de jandarmi rurali. Pe la Zimnicea au trecut Coloana 4 subzistență a Corpului 3 Armată, Batalionul 4 Pionieri, căruțe provizii pentru depozitul de etapă (Ib., f. 315).

În ziua de 13/26 august 1913, armata de operațiuni a continuat marșurile pentru evacuarea Bulgariei, iar trupele trecute pe stânga Dunării fie executau transporturile de desconcentrare, fie erau oprite în observație medicală din cauza epidemiei. Astfel, trupele care au trecut prin transbordare în stânga Dunării prin punctul Rahova-Bechet au fost Compania 3 teritorială din Batalionul Dolj, Escadronul Călărași de etape, Depozitul central subzistență și toate carele de rechiziții, evacuându-se și toți bolnavii care s-au instalat în lazaretul din portul Bechet. Prin punctul Nicopole-Turnu-Măgurele au trecut în întregime trupele și serviciile Diviziei 1, precum și o parte din serviciile Corpului 1 Armată. Prin punctul Șiștov-Zimnicea au trecut serviciile Corpului 4 Armată (Ib.).

În dreapta Dunării, pe teritoriul bulgar au rămas, la Nicopole, în așteptarea traversării marelui fluviu, Regimentul 5 Vânători, 2 escadroane din Regimentul 4 Călărași și 1 Divizion din Regimentul 14 Artilerie. La Șiștov și împrejurimile acestei localități erau cantonate trupele Corpului 4 Armată, care așteptau ordinul de a trece Dunărea. Detașamentul Zlatița era ajuns la Hadgi-Musa. Brigada 33 Infanterie Rezervă era la Bulgăreni. În aceeași zi, au fost îmbarcate pe șlepuri Regimentul 17 Infanterie, Cartierul Diviziei 1 și Regimentul 31 Infanterie cu destinația Turnu-Severin și Calafat (Ib.).

Trupe oprite pe loc în stânga Dunării, în observație medicală la nord de Turnu Măgurele, erau Regimentul 3 Călărași la Drăgănești, Regimentul 6 Roșiori la Lița, Regimentul Prahova nr. 7 la Odaia, Regimentul Dolj nr. 1, Regimentul Vâlvea nr. 2, Regimentul Rovine nr. 26 la Islaz, iar întreaga Divizie 3 era în jurul Zimnicei (Ib.).

La sfârșitul zilei de 13/26 august 1913, după executarea transporturilor de desconcentrare pe apă, pe jos sau pe calea ferată, cu respectarea prescripțiilor sanitare, Divizia 1 Cavalerie era la București, Cartierul Brigăzii 1 Cavalerie și Regimentul

2 Roșiori la stația Segarcea, iar Cartierul Brigăzii 3 Cavalerie și Regimentul 7 Roșiori erau îmbarcate în trenul care a plecat de la Segarcea cu destinația Iași, ajungând în seara zilei de 14/27 august 1913. În aceeași zi, Regimentul 8 Roșiori ajungea pe calea ferată la Botoșani, în timp ce Divizionul artilerie călăreață și coloanele muniții ajungeau la stația Portărești, așteptând îmbarcarea. Regimentul 3 Roșiori, îmbarcat la Portărești în timpul zilei de 13/26 august 1913, ajungea la Bârlad în data de 16/29 august 1913. Trupele Diviziei 2 Cavalerie au ajuns în garnizoanele acestora, cu excepția Regimentului 3 Călărași, staționat la Drăgănești, și Regimentul 10 Călărași, parte a detașamentului Zlatița, oprit la Hadja-Musa și așteptând ziua de 14 august să traverseze Dunărea. Divizia 1 Rezervă a executat marșul în vederea desconcentrării de la Bechet spre Măceșul, unde a fost oprită de medici din motive sanitare. Cartierul Brigăzii 21 Infanterie Rezervă și 2 batalioane din Cercul Mehedinți s-au transportat pe șlepuri, ajungând spre sfârșitul zilei la Turnu Măgurele. Divizia 2 Rezervă, cu toate trupele și serviciile acesteia, era în garnizoană (Ib.).

Trupele și serviciile neîndivizionate ale Corpului 3 Armată staționau la nord-est de Turnu-Măgurele pentru a fi transportate pe calea ferată spre garnizoane, excepție făcând trupele Batalionului 3 Pionieri și ale Brigăzii 10 Infanterie din cadrul Diviziei 5, care au fost transportate pe șlepuri spre Brăila, în timp ce Regimentul 6 Roșiori era contaminat și respecta măsurile sanitare. Cartierul Diviziei 5 a ajuns la Buzău pe calea ferată, în timp ce Regimentul 3 Vânători și Brigada 9 Infanterie așteptau la nord-vest de Turnu Măgurele pentru îmbarcare (Ib.). În aceeași locație staționa și Regimentul Prahova nr. 7, aflat sub observație medicală din cauza trupelor contaminate de holeră. Brigada 5 Artilerie, Regimentul 7 Artilerie și Ambulanța Divizionară așteptau îmbarcarea la Slatina. Regimentul 19 Artilerie, Divizionul Coloane Muniții, Escadronul Ștafete și Escadronul Remontă al Corpului 3 Armată se aflau în marș spre Ploiești. Cartierul General al Diviziei 6 s-a îmbarcat din Turnu Măgurele și a ajuns la Focșani în dimineața zilei de 15/28 august 1913. Regimentul 7 Vânători, Regimentul 24 Infanterie și Brigada 12 Infanterie au sosit cu șlepurile la Galați, iar Cartierul Brigăzilor 11 și 10 Infanterie au sosit la Brăila, Cartierul Brigădei 6 Artilerie și Regimentul 11 Artilerie la Slatina, iar Regimentul 16 Artilerie s-a transportat cu trenul la Focșani, unde a ajuns și Divizionul Coloane Muniții al Diviziei 6. Ambulanța Diviziei 6 cu coloana de brancardieri era la Turnu Măgurele, iar Escadronul Ștafete la Slatina (Ib.).

Efectivele Corpului 1 Armată urmau itinerariul prestabilit, astfel încât Divizia 1 se pregătea să traverseze Dunărea, Divizia 2 executa marșurile pentru desconcentrare,

Cartierul acesteia a sosit la Corabia, în timp ce Regimentul Rovine nr. 26 și Regimentul Vâlcea nr. 2 erau oprite la Islaz pentru observație medicală, trupele acestora fiind contaminate. Cartierul Brigăzii 4 Infanterie și Regimentul Olt nr. 3 au ajuns la Plopi-Elizaveta pe direcția Turnu Măgurele-Slatina, Regimentul 19 Infanterie, Cartierul Brigăzii 2 Artilerie și Regimentul 9 Artilerie la Corabia. Escadronul de Ștafete la Corabia și Divizionul Coloane Muniții la Băneasa.

Serviciile și trupele neîndivizionate ale Corpului 2 Armată erau în marș spre București. Regimentul 10 Roșiori era la Giurgiu, unde aștepta să se îmbarce, Escadronul 2 Remontă era la Turnu Măgurele, Divizionul 1 Coloane Muniții al Parcului Artilerii era la Roșiorii de Vede, de unde a plecat spre Pitești. Cartierul Diviziei era la Drăgănești, Regimentul 6 Vânători și Brigada 8 Infanterie au ajuns cu șlepurile la Oltenița, localitate de unde au plecat în marș la București. Brigada 7 Infanterie, în componența căreia intrau Regimentele 5 și 20 Infanterie, intra în garnizoanele de reședință. Artileria și serviciile Diviziei 4 erau în marș spre București, în seara zilei de 13 august au ajuns la Drăgănești, în timp ce Divizia 3, ale carei trupe erau contaminate, era oprită la Zimnicea, ținută sub observație medicală (Ib., f.n.).

În ziua de 14/27 august 1913, toate trupele Diviziei 1 Cavalerie erau îmbarcate și transportate pe calea ferată spre garnizoanele de reședință, mai puțin Brigada 2 Cavalerie, care mergea în marș spre București, punct pe care l-a atins la 17/30 august 1913. Regimentul 9 Roșiori din această brigadă a ajuns la Turnu Măgurele la 15/28 august 1913, de unde a plecat spre București, marșul fiind planificat în 3 sau 4 etape, fapt pentru care se preconiza sosirea în capitală la 18/31 sau 19 august/1 septembrie 1913. Toate unitățile Diviziei 2 Cavalerie au ajuns în garnizoane, mai puțin Regimentul 10 Călărași, care a traversat în stânga Dunării, la Zimnicea, de unde s-a îmbarcat spre Târgoviște, iar Regimentul 2 Călărași era oprit la Drăgănești, sub observație medicală. Divizia 1 Rezervă era în marș spre Portărești-Segarcea, Regimentul 2 Călărași a ajuns în garnizoană la Caracal, escadronul 4 al acestui regiment era la Portărești, de unde a plecat la Râmnicu-Vâlcea. Trupele din garnizoana Craiova care aparțineau Diviziei 1 Rezervă au intrat în oraș la 15/28 august 1913, batalioanele din cercul de recrutare Vâlcea s-au îmbarcat la Portărești și au intrat în garnizoană la 16/29 august 1913, iar batalioanele din cercul de recrutare Olt s-au îmbarcat la Portărești și Segarcea și au ajuns la Slatina tot la 16/29 august 1913. Compania Pionieri Rezervă și Secția de Telegrafie s-au îmbarcat la Portărești la 16/29 august 1913 și au intrat în București la 17/30 august 1913. Divizia Coloane Muniții s-a îmbarcat la 15/28 august 1913

la Portărești și Segarcea, a ajuns la Filiași în noaptea de 16/29 august 1913, de unde a plecat în marș spre Târgu-Jiu. La 14/28 august 1913, au fost reținute sub observație medicală, la Segarcea, 1 companie din cercul de recrutare Gorj, 2 plutoane din cercul de recrutare Dolj, 2 plutoane din cercul de recrutare Rovine, 2 companii din Regimentul 1 Vânători și 2 plutoane din Regimentul 42 Rezervă, în timp ce Divizia 2 Rezervă a ajuns cu toate trupele în garnizoanele de reședință.

Trupele și serviciile Corpului 1 Armată au trecut Dunărea la 14/28 august 1913. Divizia 1 era transportată pe Dunăre, Regimentul 31 Infanterie, Regimentul 17 Infanterie și Regimentul 1 Vânători erau în marș spre Craiova, oraș în care au intrat la 15/28 august 1913, restul trupelor ajungând la Corabia. Cartierul Diviziei 2 a ajuns la Craiova în noaptea de 14/27-15/28 august 1913. Regimentul Olt nr. 3, Regimentul 14 Artilerie și Divizia Coloane Muniții au ajuns la Slatina la 15/28 august 1913, împreună cu Regimentul Romanați nr. 19. Regimentul 9 Artilerie și Escadronul de Ștafete au ajuns la Caracal tot la 15/28 august 1913. Ambulanța Diviziei 2 s-a îmbarcat la Corabia și a ajuns la Craiova la 15/28 august 1913 (Ib.).

Serviciile și trupele neîndivizionate ale Corpului 2 Armată au ajuns în marș la București la 15/28 august 1913. Regimentul 10 Roșiori s-a îmbarcat pe calea ferată spre Târgoviște, unde a ajuns la 15/28 august 1913. Divizionul 1 Coloane Muniții al parcului artilerie a ajuns la 15/28 august 1913 la Pitești. Divizia 4 raporta că Brigada 7 Infanterie a intrat în garnizoanele de reședință, Brigada 8 Infanterie, Brigada 4 Artilerie și Serviciile diviziei au intrat în București la 15/28 august 1913 (Ib.).

Trupele și serviciile Corpului 3 Armată staționau, la 14/27 august 1913, la nord de Târgu Măgurele, unde așteptau să fie îmbarcate pe calea ferată, mai puțin Batalionul 3 Pionieri, care a sosit la Brăila cu șlepurile pe Dunăre. Comandamentul Diviziei 5 a ajuns la Buzău în aceeași zi, în timp ce Regimentul 3 Vânători, Brigada 9 Infanterie s-au îmbarcat la Turnu Măgurele cu destinația Ploiești, unde au ajuns la 15/28 august 1913. Batalionul 2 din Regimentul 7 Infanterie era reținut sub observație medicală, Regimentul Buzău nr. 8 s-a îmbarcat la Brăila cu destinația Buzău, unde a ajuns la 15/28 august 1913, iar Regimentul 9 Infanterie era în marș de la Brăila spre Râmnicu Sărat unde a ajuns la 16/29 august 1913. Regimentul 7 Artilerie staționa la Slatina, unde aștepta să se îmbarce, Regimentul 19 Artilerie a ajuns la Băneasa, în timp ce Divizionul Coloane Muniții era oprit sub observație medicală la Alexandria. Escadronul Ștafete și Escadronul Remontă au ajuns la Băneasa. Cartierul Diviziei 6 a ajuns la Focșani la 15/28 august 1913, iar Regimentul 10 Putna la 16/29 august. Regimentul 24 Tecuci a ajuns în garnizoană tot la 16/29 august 1913, Regimentul 12

Cantemir a ajuns la 14/27 august 1913 la Bârlad, Regimentul 16 Artilerie a ajuns pe calea ferată la Focșani la 16/29 august 1913, în timp ce Regimentul 11 Artilerie și Escadronul Ștafete așteptau la Slatina, iar Ambulanța diviziei era la Turnu Măgurele, pentru a se îmbarca spre garnizoană. Corpul 4 Armată era ținut sub observație medicală la nord de Zimnicea (Ib.).

La 15/28 august 1913, armata de operațiuni a evacuat aproape complet teritoriul Bulgariei, fiind raportate prezența a două detașamente românești la Nicopole și Șiștov. În această zi, au trecut Dunărea pe la Șiștov-Zimnicea Divizia 7 din Corpul 4 Armată și Brigada 33 Infanterie Rezervă (Ib.).

La această dată, erau reținute pe malul stâng al Dunării sub observație medicală, la Segarcea, trupe ale Corpului 1 Armată și ale Diviziei 1 Rezervă, respectiv 1 companie și jumătate din Regimentul 41 Infanterie Rezervă, 2 plutoane din Regimentul 42 Infanterie Rezervă, 2 plutoane din Regimentul 43 Infanterie Rezervă, la Corabia 2 companii din Regimentul 1 Vânători activ, Regimentul 1 Infanterie Dolj, la nord de Islaz, Regimentul 2 Infanterie Vâlcea și Regimentul 26 Infanterie Rovine. Tot sub observație medicală erau reținute și trupe ale Corpului 2 Armată, precum Divizia 3 Infanterie la nord de Zimnicea, Regimentul 15 Artilerie la nord de Năsturel, Regimentul 6 Artilerie și Ambulanța Diviziei 3 la sud-est de Găuriciu, Divizionul Coloane Muniții Divizia 3 la nord-vest de Găujani. Corpul 3 armată avea reținute trupele Regimentului 5 Roșiori la sud de Segarcea din Vale, 1 batalion din Regimentul 7 Prahova la vest de Odaia și Divizionul Coloane Muniții al Diviziei 5 la Alexandria. Corpul 4 Armată avea oprite pentru inspecția sanitară Divizia 7 completă la nord de Zimnicele, Divizia 8 completă la sud de Bragadiru și Serviciile Corpului la nord de Bujoru-Petrișu. Divizia 2 Cavalerie avea Regimentul 3 Călărași în observație la Drăgănești (Ib.).

În seara zilei de 15/28 august 1913, Divizia 1 Cavalerie era în marș de deconcentrare, Brigada 1 Cavalerie era în drum, transportându-se pe cale ferată spre Mărășești și Bârlad, Brigada 2 Cavalerie era în marș spre București, iar Regimentul 9 Roșiori a ajuns la Turnu Măgurele, în timp ce Divizionul artilerie călărească a ajuns la Galați, iar coloana sa de muniții era programată să ajungă la 16/29 august 1913. Divizia 2 Cavalerie era cu toate efectivele în garnizoanele de reședință. Regimentul 10 Călărași era în marș spre Giurgiu, de unde urma să se îmbarce pe calea ferată spre garnizoană. Regimentul 3 Călărași era în observație medicală la Drăgănești, Divizia 1 Rezervă a ajuns în garnizoana Craiova, iar trupele care aparțineau cercurilor

de recrutare Vâlcea, Gorj și Olt s-au îmbarcat pe calea ferată în stațiile Portărești, Segarcea, spre garnizoanele de reședință, unde au ajuns la 16/29 august 1913 (Ib.).

În ceea ce privește situația, la 15 august 1913, a trupelor Corpului 1 Armată, serviciile acestuia erau în marș de la Islaz spre Corabia, cu excepția Batalionului 1 Pionieri, care s-a îmbarcat pe șleपुरi cu destinația Oltenița, de unde a pornit în marș spre București. Secția de telegrafie fără fir și proiectoare a ajuns la București, în timp ce Divizionul artilerie de munte era îmbarcat pe calea ferată în drum spre capitală. Comandantul Diviziei 1 raporta că Regimentele 17 și 31 Infanterie au ajuns la 15/28 august în garnizoane, Regimentul 1 Dolj era reținut în observație medicală la Corabia, Regimentul 18 Gorj și Regimentul 5 Artilerie era în drum pe calea ferată spre Târgu Jiu, Regimentul 1 Artilerie era în marș spre Caracal, cu destinația Craiova, în timp ce Divizionul Coloane Muniții aștepta la Corabia să se îmbarce în tren spre Târgu Jiu, cu destinația Craiova, iar Escadronul de Ștafete a ajuns în marș la Caracal. În ceea ce privește situația Diviziei 2 la 15/28 august 1913, toate trupele erau în garnizoanele respective, cu excepția trupelor oprite pentru observație medicală, iar Regimentul 9 Artilerie, ajuns la Zănoaga, era programat să intre la 16/29 august 1913 în garnizoana Craiova (Ib.).

Trupele și serviciile neîndivizionate ale Corpului 2 Armată erau, în seara zilei de 15/28 august 1913, cantonate în garnizoanele de reședință, în timp ce Divizia 3 era oprită în observație medicală. Divizia 4 raporta că toate trupele și serviciile au ajuns în garnizoane (Ib.).

Serviciile și trupele neîndivizionate ale Corpului 3 Armată erau staționate la nord-vest de Turnu Măgurele, unde așteptau îmbarcarea în tren și transportul pe calea ferată spre garnizoane. Astfel, Cartierul Diviziei 5, Regimentul 3 Vânători și Brigada 9 Infanterie erau deja îmbarcate și transportate pe calea ferată de la Turnu Măgurele spre Ploiești și Buzău, în timp ce Batalionul 2 din Regimentul 7 Infanterie era reținut pentru observație medicală. Regimentul 7 Artilerie era staționat la Slatina, pentru a se îmbarca. Regimentul 19 Artilerie, Escadroanele Ștafete și Escadronul 3 Remontă erau în repaus de o zi în apropiere de București. Divizionul Coloane Muniții era oprit în observație medicală la Alexandria. Cartierul Diviziei 6 a ajuns la Focșani, Regimentul 10 Putna și Regimentul 24 Tecuci erau în marș de la Brăila spre Galați. Regimentul 11 Artilerie s-a îmbarcat din Slatina pentru transportul pe cale ferată spre Focșani, iar Regimentul 16 Artilerie era îmbarcat în tren cu destinația Focșani, punct atins la 16/29 august 1913, în timp ce Ambulanța Diviziei 6 aștepta îmbarcarea la Turnu Măgurele, iar Escadronul de ștafete aștepta la Slatina (Ib.).

Corpul 4 Armată era reținut în observație medicală, iar Brigada 33 Infanterie Rezervă a traversat Dunărea pe podul de la Șiștov-Zimnicea cu două regimente, al treilea regiment aștepta să traverseze a doua zi, respectiv 16/29 august 1913.

CONCLUZII

ROMÂNIA – O PUTERE REGIONALĂ DE STATU-QUO CU RESURSE INSUFICIENTE

România a intervenit rapid în zona de conflict, în conformitate cu angajamentul luat în fața Marilor Puteri, acela de a contribui la restabilirea păcii în Balcani. Pentru Bulgaria, prinsă între două fronturi, a fost dificil să facă față celui de-al treilea front deschis de România, în condițiile în care, în momentul intervenției române, Bulgaria stabilizase situația pe cele două fronturi. Armata României și-a desfășurat forțele conform planului stabilit, respectând angajamentele politice asumate de țara noastră față de comunitatea internațională.

Apreciez că Armata Română, modernizată și dotată ca urmare a eforturilor făcute în anii precedenți conflictului, a jucat un rol decisiv în victoria împotriva Bulgariei, prin deschiderea unui nou front în nord, în condițiile în care trupele bulgare, deja trecute prin Primul Război Balcanic, erau comasate în sud și în est, contribuind astfel la creșterea prestigiului României, a cărei importanță strategică, în contextul situației complicate din Peninsula Balcanică, a fost reconsiderată.

Cu toate acestea, Campania din Bulgaria din anul 1913 a scos în evidență starea precară, din punct de vedere operativ, a armatei, evidențiindu-se, în același timp, mari lipsuri la materialul sanitar. Cu toate măsurile de protecție împotriva epidemiei de holeră luate în cadrul operațiunilor de evacuare, numărul militarilor infectați a fost de peste 48.00. Iar în privința instruirii, dotării și coeziunii dintre eșaloane, existau lacune semnificative.

BIBLIOGRAFIE:

1. Gl.bg. dr. Apostol, V., col. dr. Giurcă, I., lt.-col. dr. Chiriac, D. M., col. (r.) ing. Baltă, C. (2000). *Comandamentele strategice române în acțiune (1859-1947)*. București: Editura Tipo-Lith.
2. General Crăiniceanu, Gr. (1913). *Armata în 1913*. București: Editura Institutului de Arte Grafice „Flacăra”.
3. Giurcă, I., Georgescu, M. (2012). *Statul Major General Român (1859-1950). Organizare și atribuții funcționale*. București: Editura Militară.
4. Oșca, Al., Preda, D., Miriță, A. (1992). *Proiecte și planuri de operații ale Marelui Stat Major român (până în anul 1916)*. București: Secția Asigurare Tehnico-Economică a Presei și Tipăriturilor Ministerului Apărării Naționale.

5. Pohoată, N. (2010). *Politica Externă a României în timpul războaielor balcanice (1912-1913). România și grupările politico-militare ale Marilor Puteri*. București: Editura Pro Universitaria.
6. Săvescu-Cristescu, C. (2006). *Cartea cu amintiri din Cadrilater*, f. ed., București.
7. Zamfirescu, I. (1914). *Impresii și note din Campania anului 1913*. Tipografia „Viitorul”, Roman.
8. Zbucă, Gh. (1999). *România și războaiele balcanice (1912-1913). Pagini de istorie Sud-Est europeană*. București: Editura Albatros.